

**BYUDJETLARGA SOLIQ YIG'ILISHINI OSHIRISH BO'YICHA TAKLIFLAR
SIFATIDA IQTISODIY VA SOLIQ TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH (JIZZAX
VILOYATI MISOLIDA)**

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Mustaqil izlanuvchisi

Tojibaev Farrux Baxtiyorovich

ANNOTATSIYA:

Ushbu maqolada *byudjetlarga soliq yig'ilishini oshirish bo'yicha takliflar sifatida iqtisodiy va soliq tizimini takomillashtirish (Jizzax viloyati misolida) Soliq to'lovchilarning soliq potentsialining to'g'ri aniqlanganligi. Byudjetlarga soliq yig'ilishini oshirish bo'yicha takliflar sifatida umuman iqtisodiy va soliq tizimini takomillashtirish mumkin quyidagi qoidalari ham keltirilgan.*

KALIT SO'ZLAR:

Antagonizm, darajasini pasaytiradi, soliq, munosabatlar, ishtirokchilar, o'rtasi, to'lov, madaniyat, shakllantirish, oshirish, soliq to'lovchilar, xabardor, imtiyozlar, soliq yig'ish, muammolar.

KIRISH

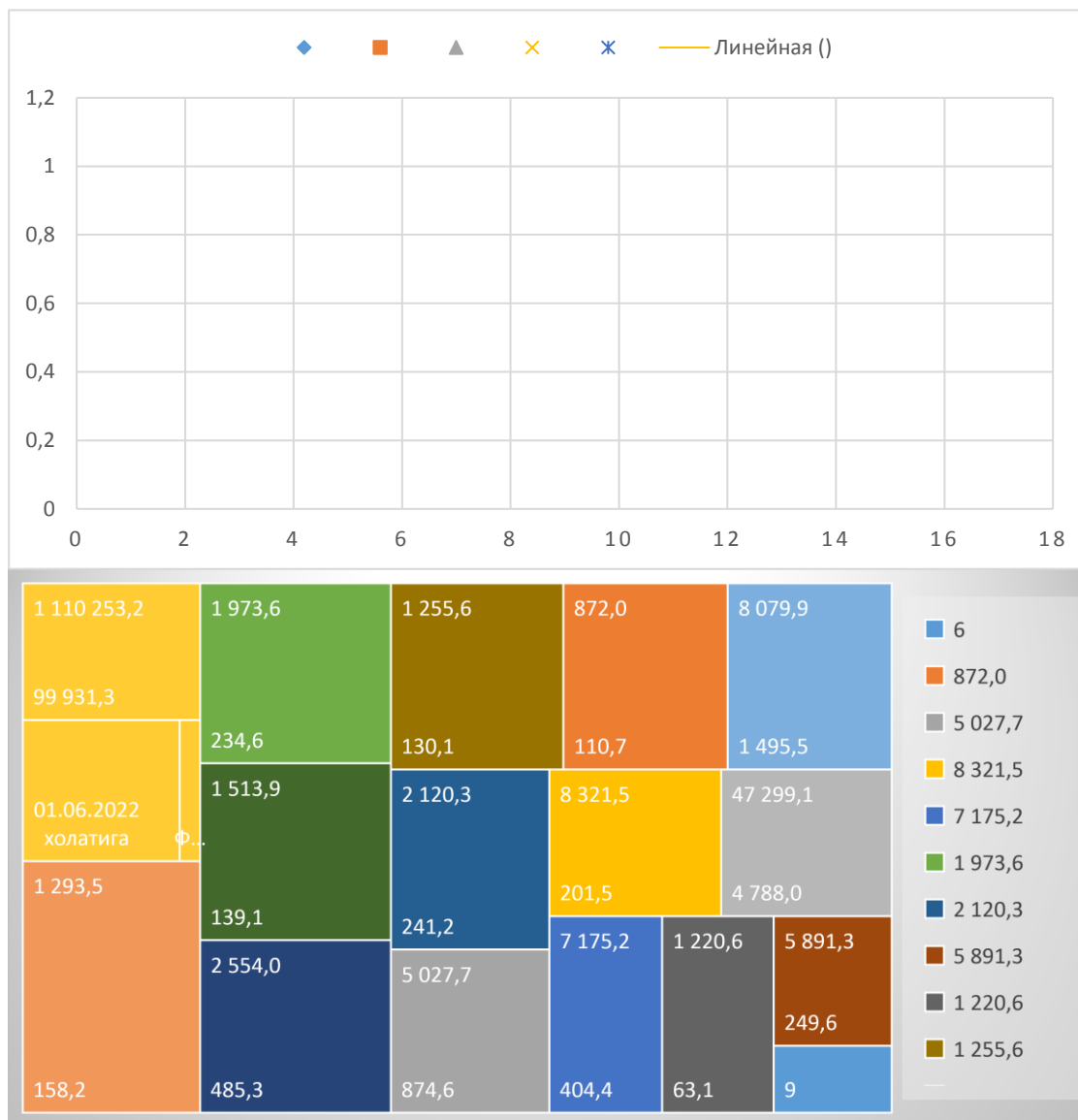
Jamiyat iqtisodiy taraqqiyoti bir tomondan uning ichki mexanizmiga bog'liq bo'lsa, ikkinchi tomondan boshqaruvning xarakteriga, ijtimoiy-siyosiy holatga, muvozanatga bog'liq bo'ladi. Oddiy qilib aytganda ustqurmaga ham bevosita bog'liqdir. Mazkur jarayonda ijtimoiy siyosat alohida rol o'ynaydi. Ijtimoiy siyosat o'z navbatida ichki va tashqi madaniy-ma'rifiy, siyosiy, iqtisodiy siyosat kabilarga bo'linadi. Iqtisodiy siyosat ham o'z navbatida moliya, pul-kredit, byudjet, soliq siyosati kabi turlarda amal qilib, ularni yaxlitligi makroiqtisodiy darajada qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyatlari faoliyatlarining asosiy ajralmas qismiga aylanadi. Shu o'rinda soliq siyosatining mazmuniga to'xtalib o'tadigan bo'lsak, yuqorida qayd etilganidek, soliq siyosati iqtisodiy siyosatning

ajralmas bir bo‘lagi bo‘lib, davlatning muayyan davrda aniq maqsadlarga qaratilgan soliq sohasidagi faoliyatidir. U tarkiban soliqlarni joriy etish, soliqqa oid huquqiy baza yaratish, joriy etilgan soliqlar va soliqsiz to‘lovlarni amaliyotda ishlash mexanizmini shakllantirish va samaradorligini oshirishga qaratilgan davlatning tegishli vakolatli organlari tomonidan kompleks tarzda olib boriladigan chora-tadbirlar yig‘indisidir. Mamlakat soliq tizimi xususiyatlari, yo‘nalishlari, qanday soliqlarning joriy etilishi, ular o‘rtasidagi nisbatni ta‘minlash kabi masalalarni soliq siyosati belgilab beradi.

Bugungi kunda respublikamiz soliq siyosatining huquqiy asoslari O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, O‘zbekiston Respublikasining Soliq Kodeksi,

Жисмоний шахслардан ЕР ва МОЛ-МУЛК солиқларининг ундирилиши тўғрисида 2022 йил 19 июнь олатига																
МА Ё Л У М О Т																
Т/Р	?удуд номи	Йил бошига		Жорий йилда ундирилган солиқ?исобланган суммаси	Ўтган йиллардан келаётган орти?ча тўлови ?исобидан ?оплангани	Жами ундирилиши лозим бўлган солиқ суммаси (1+2+3+4)	Ундирилган ер солиқ?и				ундирилиш фойзда		ундиришга ?олаётган		Жорий йил учун ?исобланган солиқ?нинг ундирилмаган қисми	
		солиқ? арзи суммаси	пеня суммаси				Жами суммаси	шу жумладан			жорий йил учун ?исобланган солиқ?нинг ундирилиши	жами тушум билан	Жами бо?иманда суммаси	пеня	суммаси	фоизи
								солиқ? арзи ?исобидан	?исобланган солиқ? ?исобидан	орти?ча тўлов ?исобидан						
А	В	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	Арнасой т.	598,8	50,0	2 505,6	330,0	2 824,3	872,0	120,5	640,9	110,7	38,7	48,0	2 050,3	84,3	1 565,0	61,3
2	Бажмал т.	6 867,1	761,6	15 129,8	2 268,5	20 490,0	5 027,7	1 474,7	2 678,5	874,6	32,7	48,2	15 879,6	1 098,3	10 381,3	67,3
3	Галлаорол т.	5 263,8	627,4	23 486,9	569,0	28 809,1	8 321,5	1 191,4	6 928,6	201,5	31,9	37,9	20 290,8	939,1	16 130,3	68,1
4	Шароф Рашидовт.	9 697,9	1 136,7	23 561,6	1 668,8	32 727,3	7 175,2	1 818,9	4 951,9	404,4	28,1	37,5	25 092,8	1 606,1	17 051,6	71,9
5	Дустлик т.	1 302,4	116,2	4 389,9	494,2	5 314,4	1 973,6	321,4	1 417,6	234,6	43,5	56,2	3 646,5	181,9	2 638,5	56,5
6	Зарбдор т.	2 546,9	382,9	5 524,7	720,5	7 734,0	2 120,3	604,2	1 274,9	241,2	36,1	51,4	5 595,2	483,9	3 599,5	63,9
7	Зомин т.	11 841,4	1 533,6	26 240,5	1 483,9	38 131,6	5 891,3	2 043,4	3 598,2	249,6	19,4	28,1	31 161,5	2 169,6	21 196,8	80,6
8	Зафаробод т.	1 313,3	178,8	3 690,2	242,1	4 940,1	1 220,6	374,8	782,7	63,1	27,8	39,6	3 678,4	231,1	2 707,6	72,2
9	Мирзачул т.	1 567,3	201,9	3 865,0	734,1	4 900,1	1 255,6	288,5	837,0	130,1	40,6	51,5	3 645,0	275,7	2 341,8	59,4
10	Пахтакор т.	1 368,3	137,2	5 250,7	468,4	6 287,7	2 554,0	348,6	1 720,1	485,3	41,7	57,6	4 200,0	205,6	3 158,0	58,3
11	Форишт.	1 054,3	119,9	3 747,1	484,1	4 437,2	1 513,9	256,9	1 117,8	139,1	42,8	53,3	3 006,3	166,5	2 186,7	57,2
12	Жиззах ш	7 393,9	972,3	16 826,2	1 621,2	23 571,1	8 079,9	1 701,9	4 882,5	1 495,5	38,7	57,7	16 440,5	1 265,4	10 607,9	61,3
13	Янгибод т.	129,3	17,3	2 561,2	379,8	2 327,9	1 293,5	67,5	1 067,8	158,2	56,5	65,3	1 233,3	25,9	1 165,2	43,5
	Жиззах вилояти	50 944,6	6 235,6	136 779,2	11 464,5	182 494,9	47 299,1	10 612,7	31 898,5	4 788,0	31,7	43,0	135 920,2	8 733,6	94 730,1	68,3
	Республика 12.06.2022 й. олатига	1 436 406,5	186 773,8	3 445 123,2	301 211,3	4 767 092,2	1 110 253,2	253 307,8	757 014,1	99 931,3	30,7	41,0	3 609 136,6	253 301,7	2 404 186,4	69,3
											01.06.2022 ҳолатига	28,0	37,9			
											Фарқи	3,7	5,0			

«Davlat soliq xizmati to‘g‘risida»gi Qonuni, hukumatning boshqa soliqqa oid qonun, qarorlari, Prezident Farmonlari va boshqa me'yoriy hujjatlar bilan izohlanadi.

Hozirgi paytda respublikamiz soliq siyosatining asosi Prezidentimiz tomonidan ishlab chiqilgan va muvaffaqiyatli tarzda amaliyotda o‘z aksini topayotgan iqtisodiy rivojlanishning besh tamoyilidir. Soliq siyosati ana shu tamoyillar asosida tashkil etilgan bo‘lib, soliq sohasidagi samarali chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Gapimizning isboti sifatida Jizzax viloyati misolida ko‘ramiz:

Jismoniy shaxslardan undirilgan mol-mulk va er soliqlarini o'tgan yilning mos davriga nisbatan solishtirilishi tahlili

2022-йил 23-июнь ҳолатига													млн.сумда	
Т/р	Туманла номи	Мол-мулк				Ер				ЖАМИ Мол-мулк ва Ер				
		2021-йил	2022-йил	фарқи	%	2021-йил	2022-йил	фарқи	%	2021-йил	2022-йил	фарқи	%	
1	Арнасой	380,2	373,1	-7,0	98,2	430,7	730,1	299,4	169,5	810,8	1 103,2	292,4	136,1	
2	Бахмал	883,8	1 746,5	862,6	197,6	2 701,0	2 915,7	214,7	107,9	3 584,8	4 662,1	1 077,3	130,1	
3	Галлаор ол	1 573,0	1 802,7	229,7	114,6	4 511,6	6 632,7	2 121,1	147,0	6 084,6	8 435,4	2 350,8	138,6	
4	Ш.Раши дов	2 383,1	1 640,6	-742,5	68,8	3 885,8	5 277,4	1 391,6	135,8	6 268,9	6 918,0	649,1	110,4	
5	Дустлик	577,9	713,6	135,8	123,5	849,7	1 349,7	500,0	158,8	1 427,6	2 063,3	635,8	144,5	
6	Зарбдор	677,7	556,3	-121,3	82,1	1 099,3	1 384,7	285,4	126,0	1 777,0	1 941,0	164,0	109,2	
7	Зомин	1 254,7	1 157,9	-96,8	92,3	4 800,6	5 010,3	209,7	104,4	6 055,3	6 168,2	112,9	101,9	
8	Зафароб од	399,1	614,0	214,9	153,8	708,1	1 159,9	451,8	163,8	1 107,3	1 773,9	666,7	160,2	
9	Мирзачу л	240,7	458,4	217,7	190,4	527,4	874,9	347,5	165,9	768,1	1 333,3	565,2	173,6	
10	Пахтако р	752,1	800,2	48,1	106,4	894,8	1 744,7	849,9	195,0	1 646,9	2 544,9	898,0	154,5	
11	Фориш	610,9	581,9	-29,1	95,2	751,8	791,3	39,6	105,3	1 362,7	1 373,2	10,5	100,8	
12	Жиззах ш	2 863,8	3 256,1	392,3	113,7	2 821,4	4 178,5	1 357,0	148,1	5 685,2	7 434,5	1 749,3	130,8	
13	Янгиобо д	245,3	280,4	35,1	114,3	672,7	991,8	319,0	147,4	918,0	1 272,2	354,1	138,6	
ЖАМИ		#####	13 981,7	1 139,5	108,9	24 654,9	33 041,5	8 386,6	134,0	37 497,2	47 023,2	9 526,0	125,4	

XULOSA

Byudjetlarga soliq yig'ilishini oshirish bo'yicha takliflar sifatida umuman iqtisodiy va soliq tizimini takomillashtirish mumkin quyidagi qoidalar.

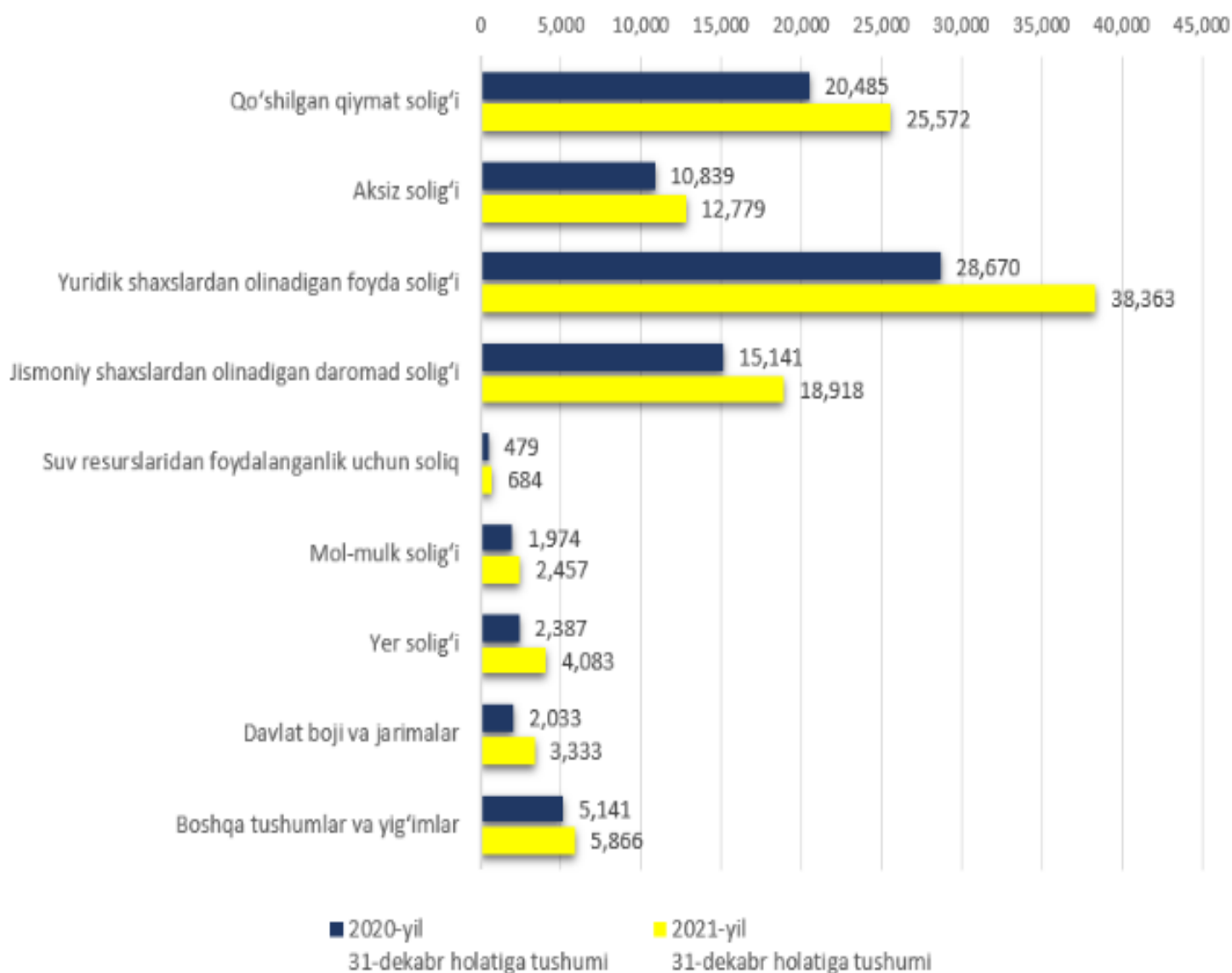
1. Soliq bo'lmagan byudjet daromadlarining keskin o'sishi uchun zaxiralarni toping, xususan qimmatli qog'ozlar bozorini, shu jumladan davlat bozorini rivojlantirish yer savdosining xalqaro standartlari va ulardan foydalanishni ratsionalizatsiya qilish davlat va

kommunal mulk. Soliqdan tashqari daromadlarning o'sishi biznesga soliq bosimini kamaytirish.

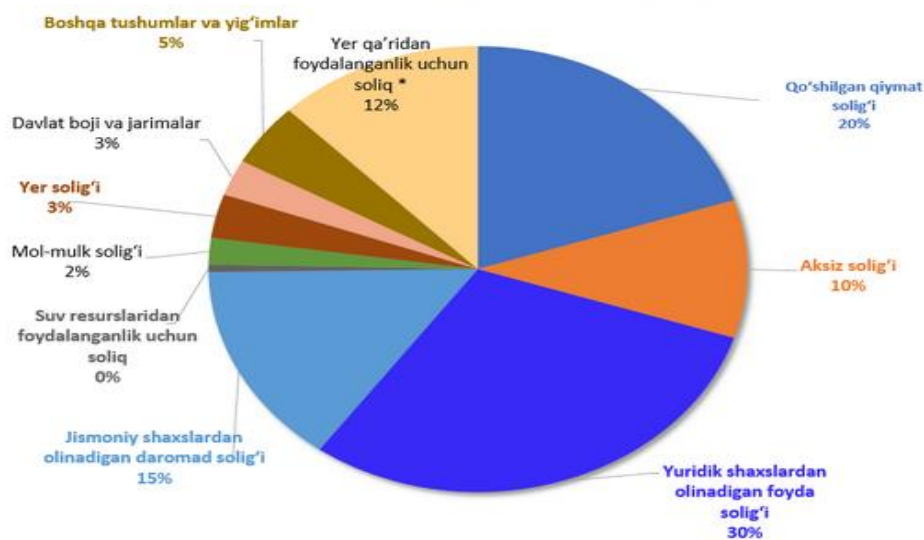
2. Soliq organlari faoliyatining ustuvor yo'nalishlarini faqat har qanday javobgarlik turlari bilan cheklanmasdan nazorat qilish soliq to'lovchiga xizmat ko'rsatish asoslari. Bu antagonizm darajasini pasaytiradi soliq munosabatlari ishtirokchilari o'rtasida to'lov madaniyatini shakllantirish, oshirish soliq to'lovchilarning xabardorligi, shu jumladan imtiyozlardan foydalanish imkoniyati, va jamiyatning soliq yig'ish muammolariga sodiqligini ta'minlash.

Soliq turlari bo'yicha 2020-2021 yil 31-dekabr holatiga budjetga tushgan tushumlar (mlrd so'mda)

2021-YIL JAMI TUSHUMDA SOLIQ TURLARINING ULUSHI (FOIZDA)

Yagona soliq to'lovini to'lovchilar bo'lgan yuridik shaxslar bir oydan kam muddatga ijaraga berilgan mol-mulk bo'yicha soliq solinadigan bazani bu mol-mulkning mazkur oyning oxirgi kunidagi holatga ko'ra hisoblab chiqilgan qoldiq qiymatini o'n ikkiga va shu oydagi kalendar kunlar soniga bo'lishdan olingan, mazkur mol-mulk ijarada turgan kunlar soniga ko'paytirilgan bo'linma sifatida aniqlaydilar. Binoning bir qismi ijaraga berilgan taqdirda, soliq solinadigan baza umumiy maydoni bir kvadrat metrining qoldiq qiymatini ijaraga berilgan maydonning o'lchamiga ko'paytirish orqali aniqlanadi.

Yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni to'lovchi tomonidan yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni to'lash nazarda tutilmagan faoliyat turlari amalga oshirilgan taqdirda, soliq solinadigan baza soliq solinadigan va soliq solinmaydigan mol-mulk hisobini alohida-alohida yuritish asosida aniqlanadi. Alohida-alohida hisob yuritish imkoniyati bo'lmagan taqdirda, soliq solinadigan baza faoliyatdan olinadigan sof tushumning umumiy hajmida yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliqni to'lash nazarda tutilgan sof tushumning solishtirma salmog'idan kelib chiqqan holda aniqlanadi.

Yuridik shaxslarning mol-mulkiga 3,5 foiz stavkasi bo'yicha soliq solinadi. Me'yordagi muddatlarda o'rnatilmagan uskuna uchun mol-mulk solig'i ikki baravar ko'paytirilgan stavka bo'yicha to'lanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. —O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida||gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 18 iyuldagi —Soliq ma'muriyatchiligini tubdan takomillashtirish, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarning yig'iluvchanligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida||gi PF-5116-sonli Farmoni.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 29 iyundagi —O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish kontseptsiyasi to'g'risida||gi PF-5468-son Farmoni.

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 13 fevraldagi —Soliq qonunchiligini tubdan takomillashtirish bo'yicha tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida||gi F-5214 sonli Farmoyishi.

5. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. — Toshkent: —O'zbekiston|| NMIU, 2017. — 488 b.

6. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. — Toshkent: —O'zbekiston|| NMIU, 2017. — 56 b.

7. Tagayev A., F. Xashimato va b. Soliq nazorati: O'quv qo'llanma. -T.: Yangi asr avlodi, 2010.- 84 b.

8. Toshmatov Sh, Ro'ziyev G'. Soliq tekshiruv usullari: O'quv qo'llanma. - T.:Yangi asr avlodi, 2011.- 212 b.

9. Xomma A, Tangirqulov A, Toshmatov Sh, Norqo'ziev I va Roziqov N.Soliq qarzi va uni undirish. O'quv qo'llanma. - T.: —Yangi asr avlodil, 2011.

10. Toshmatov Sh Soliq to'lovchilar bilan ishlash: O'quv qo'llanma.-T. Yangi asr avlodi, 2010 y. - 112 b.
11. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi. Rasmiy nashr – O'zbekiston Respublikasi Adliyavazirligi. – T.: «Adolat», 2017 y